

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК 327.8

В. Ю. ГОДЛЕВСЬКА
А. В. ДЕНИСЮК

ГРОМАДСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ

Проаналізовані сутність і роль громадської дипломатії в побудові діалогічних відносин у сучасному політичному просторі. Акцентовано увагу на зростаючому впливові неурядових громадських організацій на прийняття важливих політичних рішень на світовій арені. Розглянуто нові технології, зокрема, нові мас-медіа як засіб для реалізації політичного діалогу в рамках громадської дипломатії. Запропоновано розробити механізми фінансової підтримки розвитку громадської дипломатії, яка здатна виступити додатковою силою у розв'язанні політичних конфліктів.

Ключові слова: політичний діалог, громадська дипломатія, неурядові організації, нові мас-медіа, соціальні мережі, політичні технології.

Годлевская В.Ю., Денисюк А.В. Общественная дипломатия как механизм реализации политического диалога

Проаналізовані суцність і роль общественной дипломатии в построении диалогических отношений в современном политическом пространстве.

© ГОДЛЕВСЬКА Валентина Юріївна — доктор історичних наук, доцент, професор кафедри суспільно-політичних наук Вінницького національного технічного університету

© ДЕНИСЮК Анастасія Валентинівна — студентка факультету політології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Акцентировано внимание на растущем влиянии неправительственных организаций на принятие важных политических решений на мировой арене. Рассмотрены новые технологии, в частности, новые СМИ как средство для реализации политического диалога в рамках общественной дипломатии. Предложено разработать механизмы финансовой поддержки развития общественной дипломатии, которая способна выступить дополнительной силой в решении политических конфликтов.

Ключевые слова: *политический диалог, общественная дипломатия, неправительственные организации, новые СМИ, социальные сети, политические технологии.*

Godlevskaya Valentine, Denysiuk Anastasia. Public diplomacy as a mechanism implementation of the political dialogue

The essence and role of public diplomacy in building a dialogical relationship in modern political space. The attention is focused on the growing influence of nongovernmental organizations in making important political decisions in the world. Consider new technologies, including new media as a tool to implement the political dialogue in the framework of public diplomacy. Offered financial support to develop mechanisms of public diplomacy, which is able to act more force to resolve political conflicts.

Key words: *political dialogue, public diplomacy, nongovernmental organizations, new media, social networks, political technologies.*

Політичні відносини різних рівнів (міждержавні, між політичними суб'єктами та ін.) нині зазнають істотних трансформацій. Процеси глобалізації, активізація громадських організацій і рухів, поширення новітніх комунікаційних технологій супроводжуються як появою нових акторів, так і створенням нових механізмів налагодження політичного діалогу. Нині громадський рух інтегрований у світові політичні процеси, зокрема, через таких головних суб'єктів політиці, як неурядові громадські організації. Вони стали вагомими акторами міжнародного суспільно-політичного життя, сформувавши так званий «другий рівень» дипломатичних відносин, а саме, — громадську дипломатію (ГД). Під ГД найчастіше розуміють новий вид традиційної дипломатії, «засіб взаємодії між державами, в рамках якого вони намагаються впливати на національні інтереси один одного, не вдаючись до застосування сили»¹. Однак, на відміну від традиційної дипломатії, безпосереднім об'єктом зовнішньої політики, яка реалізується засобами ГД, є не влада іншої держави, а певні цільові аудиторії, громадськість.

Відповідно, ГД може виступати особливим способом взаємодії, механізмом узгодження інтересів, побудови діалогу між суб'єктами

політичної комунікації. Під політичним діалогом у наявному дослідженні мається на увазі двостороннє спілкування політичних суб'єктів у формі публічного висловлення своїх політичних поглядів, оцінок з метою з'ясування інтересів один одного, пошуку спільної позиції, досягнення згоди або компромісу².

ГД сформувалася в умовах «холодної війни» та домінування таких ЗМІ, як радіо та телебачення. Утім сьогодні вона суттєво змінюється, а також переосмислюються її концептуальні засади, що й зумовлює актуальність дослідження цього явища.

ГД, як наукова категорія, привертає увагу багатьох науковців (Я. Мелісен, Дж. Най, Н. Кулл, М. Леонард, Ф. Сейб, К. Россу, А. Буланов, Н. Качинська, А. Лузан, Є. Макаренко, О. Новакова, І. Слісаренко, О. Тищенко-Тишковець, І. Сухорольська, І. Тодоров, Ц. Чжан, В. Ціватий та ін.). Однак її роль і місце в сучасних політичних відносинах є недостатньо дослідженими, а можливості ГД для реалізації політичного діалогу потребують детального теоретико-прикладного дослідження.

Як зазначалось, у науковій літературі під ГД розуміли діяльність держави з метою впливу на закордонні цільові аудиторії. У вітчизняній науці паралельно використовуються терміни «громадська дипломатія» і «публічна дипломатія», а прихильники останнього варіанта вважають ГД як таку, що не пов'язана із державою та її інституціями. Поряд з розумінням ГД як *public diplomacy*, у російській науковій літературі з'явилося й інше значення терміну — дипломатія на рівні громадських організацій. Це спричинило певну плутанину: навіть серед експертів зустрічається переконання, що *public diplomacy* є лише діалогом на рівні неурядових організацій. Тим часом, під цим поняттям мається увазі більш широкий спектр напрямків діяльності: від зарубіжного мовлення до освітніх обмінів.

Звичайно, ГД нерозривно пов'язана із сферою PR. Багато дослідників указують на існування чіткої тенденції до поєднання власної та закордонної аудиторії під час обговорення міжнародних питань³. Це закономірно в умовах, коли такі аудиторії легко можуть знайти спільну мову й поза державою. Натомість їхнє розрізнення сьогодні можливе лише у державі, яка контролює власний інформаційний простір.

Звичайно, громади як певні територіальні общини, переважно не здійснюють міжнародну діяльність, на відміну від місцевої влади,

бізнесу або ж організації громадянського суспільства. Коли йдеться про останніх, то влучним терміном є «громадянська дипломатія» («*citizen diplomacy*»)⁴. Використовуючи термін «громадська дипломатія», найчастіше мається на увазі участь громадськості як активних суб'єктів міжнародної взаємодії поряд із державами. Однак цей вид дипломатії спрямований і на досягнення порозуміння, побудову довірливих довгострокових взаємовідносин між народами і цивілізаціями.

Можна погодитись із А. Косаревим, що розвинені неурядові організації у державі можуть взяти на себе так звану функцію «другого дихання» і бути провідниками громадської дипломатії, зміцнюючи взаємини між громадянськими суспільствами різних держав⁵.

Відомий американський політолог Гарвардського університету Дж. Най вважає, що «третім вимір публічної дипломатії є розвиток довгострокових відносин з ключовими особами протягом багатьох років шляхом надання стипендій, обмінів, тренінгів, семінарів, конференцій, а також доступу до каналів ЗМІ»⁶. Зрозуміло, що у цих сферах найуспішніше працюють неурядові організації. Яскравим прикладом, на погляд автора, може слугувати діяльність таких організацій як Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), Freedom House, Transparency International тощо.

Сучасна громадська дипломатія розвивається досить бурхливо через вплив нових технологій. Зокрема, йдеться про збільшення кількості інтернет-користувачів у державах, які розвиваються. Природним розвитком Інтернету стало поширення технологій Web 2.0, що відзначаються активною участю користувачів у створенні веб-контенту. Крім того, важливим фактором є розповсюдження мобільного зв'язку із широкими комунікаційними можливостями. Внаслідок цього громадський активіст за допомогою сучасних технологій може створювати і розповсюджувати міжнародні новини на якісно новому рівні. У світовому політичному вимірі це приводить до формування множинних ідентичностей та зменшення значення територіальної приналежності.

Наступним важливим чинником розвитку ГД, як механізму побудови політичного діалогу, є зростання чисельності і ролі недержавних акторів на міжнародній арені. Серед них особливо помітні неурядові організації, міжнародні ЗМІ та транснаціональні корпорації. Не останню роль у цьому процесі відіграли нові мас-медіа,

зокрема, соціальні мережі, які сприяють обміну інформацією між громадянами різних держав, активізують політичну поведінку, сприяють розв'язанню глобальних і регіональних проблем тощо. Активне використання «Twitter», «Facebook», «Вконтакте» та ін. комунікативних технологій стало вагомим чинником у побудові діалогу між громадянами України і Росії, України і країн Заходу та ін.⁷

Звичайно, неурядові громадські організації мають свої сайти в Інтернеті. Проте, часто саме у соціальних мережах відбувається активна взаємодія між громадянами і організаціями, які відносяться до різних держав. У віртуальному просторі обговорюють проблеми, проводять семінари, конференції і організують спільні політичні акції. Таким чином, вибудовується політичний діалог між громадськими організаціями, активними громадянами, що сприяє обміну досвідом, підвищенню рівня культури і свідомості громадян, створенню правдивих уявлень про певні політичні події тощо.

Міжнародні неурядові організації стали настільки впливовими, що досягли здатності конкурувати з державними структурами у виконанні певних суспільних функцій⁸. Такі організації мають певні переваги перед урядовими структурами, серед яких, можна виокремити те, що вони цілі виражають просто, доступно і ясно; вміють легко домовлятися та ефективно співпрацювати; конструктивно налаштовані на реалізацію конкретних завдань у сфері своєї компетенції; сміливо висловлюють свої погляди, оскільки є відносно незалежними у своїх рішеннях порівняно з дипломатами, зайнятими у сфері двосторонніх відносин тощо.

Отже, функціонування міжнародних неурядових організацій порушує державну монополію на політичну творчість і політичну інформацію, активізує змагання і конкуренцію на ринку ідей. Завдяки їх діяльності суспільство стає більш відкритим, а діяльність урядових структур є більш прозорою. Неурядові організації сприяють формуванню громадської позиції стосовно ключових сфер функціонування української держави, стають ефективною рушійною силою євроінтеграційного процесу⁹.

З огляду на основні складові ГД, а саме — учасників, методи і технології використання, розглянемо її діалогічний потенціал. Тепер мережеві неурядові суб'єкти, яким властиві гнучкість, надійність, адаптивність, здатність швидко розростатися та миттєво реагувати

на події міжнародного життя¹⁰, мають більший кредит довіри і встановлюють більш широкі контакти. Натомість держави можуть протиставити цьому значні фінансові та організаційні ресурси, визнану легітимність, владні повноваження і досвід. У минулому уряди розглядали громадськість із активною незалежною позицією, як перешкоду для стратегій ГД.

Сьогодні ж значний діалогічний потенціал громадськості є очевидним. З іншого боку, кожен новий гравець у межах ГД може не тільки підсилити, а й знівелювати урядові меседжі¹¹. Досить згадати приклади підтримки позицій та ідей Е. Сноудена низкою незалежних американських організацій. Усе це створює додаткові труднощі для держав у реалізації зовнішньополітичних інтересів.

Звичайно, нові технології є впливовими, але результат їх дії може виявитись непередбачуваним. Те, що на початкових етапах інформаційної кампанії здається безсумнівною перевагою, згодом може успішно використати противник і тим самим зашкодити цілям ГД. Авторитарні режими ефективно освоюють інформаційні технології та, виділяючи значні ресурси, розгортають широкомасштабні стратегії пропаганди. Наприклад, діяльність Росії, незважаючи на широке застосування новітніх технологій та залучення неурядових структур, неможна зарахувати до нової ГД. На відміну від сутності ГД, російська пропаганда не побудована на довірі як базисі легітимності та впливовості учасників комунікації¹².

Особливе занепокоєння викликає свідомо та несвідомо підтримка російської пропаганди з боку певних українських телерадіоканалів, газет та інтернет-ресурсів. Це підтверджує дослідження Центру медіа-комунікацій «Нова Україна», що стосується розповсюдження в українських регіональних ЗМІ міфу про історичну обумовленість і природність захоплення Криму¹³.

Яскравим прикладом застосування ГД з боку Заходу є частування протестувальників на Євромайдані заступником держсекретаря США В. Нуланд та відповідна реакція міжнародними громадськими організаціями в Україні та Росії. Вдалими є повідомлення і «політичні неологізми», які, за підтримки українських посадовців, ЗМІ та демократично налаштованих росіян, поширює українська громадськість з метою протидії російській пропаганді, — «колоради», «путлер», «намкрыш» та ін. Отож, ГД створила основу для форму-

лювання певних рекомендацій для її учасників і постала певним механізмом для налагодження політичного діалогу.

Тут важливу роль відіграють високий рівень довіри та позитивна репутація учасників ГД, що сприяють створенню ефективних мереж на добровільних засадах і дає змогу вчасно реагувати на зміни, максимально збільшувати свою присутність та зменшувати кількість використаних ресурсів. Окрім того, потрібно постійно вивчати інформаційний простір з метою виявлення вірусного контенту, його подальшого використання на свою користь, а також протидії ймовірним супротивникам.

Важливими складовими інформаційної політики України повинна стати як контрпропаганда Росії, так і розвиток власної ГД. Щодо першого, — то навряд чи вдасться досягти успіху, використовуючи методи самої Росії, — широкомасштабне міжнародне телемовлення та утримання армії «інтернет-тролів», оскільки фінансова спроможність нашої держави значно менша, а конкуренція за аудиторію у світі дуже висока. Натомість варто, з одного боку, максимально залучати інтернет-громадськість, а з іншого, — розкривати неправдивість ворожої пропаганди шляхом створення документальних фільмів, публіцистики різними мовами, які відзначаються достовірністю, чіткою аргументацією, науковим підходом. Для розповсюдження такого контенту не обов'язково створювати додаткові канали чи структури, оскільки поширення якісного продукту авторитетного виробника в Інтернеті є перспективнішим¹⁴.

ГД України потрібно спрямувати насамперед на населення Росії та інших країн СНД. За умов певних успіхів у реформування будь-якої сфери діяльності це створить безпрецедентні можливості для такої дипломатії. Інформаційними приводами у такому випадку можуть бути: результати реальної антикорупційної боротьби у вищих ешелонах влади (судові рішення, збільшення прозорості щодо фінансів та майна); аскетичний спосіб життя і наближеність нової влади до простих людей; обов'язковість закону для усіх чиновників та наближених до них осіб.

Отже, ГД є інструментом довгострокової дії, який рідко дозволяє отримати бажаний результат у окремій ситуації, але створює сприятливий клімат для зовнішньої політики в цілому. У контексті збільшення ваги ГД у побудові політичного діалогу Україна повинна

виконати такі завдання: інформувати зарубіжну громадськість про позицію держави і суспільства; отримувати зворотний зв'язок від зарубіжної громадськості; брати участь у виробленні чіткої зовнішньополітичної позиції України з урахуванням думки зарубіжної громадськості. Перше завдання можна ефективніше реалізується завдяки збільшенню фінансування ГД, що відбулось протягом останніх років, відродження старих і створення нових інструментів зовнішньої комунікації України. Проте в системі ГД, як і раніше, мало освітніх обмінів і деяких інших інструментів довгострокової дії. Друге і третє завдання сьогодні де-факто недостатньо вирішуються. Проте без комплексної роботи зі створення позитивної репутації держави, довіри до учасників діалогу, ефективної і активної діяльності громадських організацій поширювати інформацію неефективно і побудувати політичний діалог неможливо. Надалі зростатиме роль і можливості ГД у питаннях попередження та вирішення конфліктів через масові інтернет-комунікації.

Проблематика побудови політичного діалогу є доволі різноплановою, тому потребує дослідження роль у цьому процесі не лише громадської дипломатії, але й урядових структур, які мають потужну державну підтримку.

1. *Дробот Г.* Дипломатия — средство международно-политических взаимодействий. Вопросы теории / Г. Дробот // *Обозреватель-Observer*, 2008. — № 12. — С. 91–99. 2. *Ляпіна Л.* Діалог політичний / Л. Ляпіна // *Політична енциклопедія* / редкол. : Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. — К. : Парламентське видавництво, 2011. — 808 с. 3. *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations* / Brian Hocking, Petervan Ham, Alan K. Henrikson and others; edited by Janelissen. — New York : Palgrave Macmillan, 2005. — 221 p. 4. *Сухорольський П. М.* Поняття та сутність громадської дипломатії / П. М. Сухорольський, І. Ю. Місюк // *Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. — 2011. — № 1 (75). — С. 178–181. 5. *Костырев А. Г.* «Разумная сила», общественная дипломатия и социальные сети как факторы международной политики / А. Г. Костырев // *Полис*. — № 2. — М. : Институт сравнительной политологии, 2013. 6. *Nye J. S.* *Soft Power : The Means to Succeed in World Politics* / Nye J. S. — New York : Public Affairs, 2004. — 191 p. 7. *Денисюк С. Г.* «Нові мас-медіа» як чинник впливу на сучасні політичні комунікації / С. Г. Денисюк // *Гілея : збірник наукових праць*. — К. : ВІР УАН, 2015. — Вип. 94. — С. 395–398. 8. *La Porte T.* *The Legitimacy and Effectiveness of Non-State Actors and the Public Diplomacy Concept* [Електронний ресурс] / Teresa La Porte // *Public Diplomacy Theory and Conceptual Issues*. — 2012. — Режим доступу :

tives/CPDPerspectives EUPower.pdf. **9.** *Новакова О. В.* Роль міжнародних неурядових організацій в реалізації концепції сталого розвитку / О. В. Новакова. // Політологічні записки. — 2013. — № 7. — С. 8–10. **10.** *Zaharna R. S.* Battlesto Bridges: U. S. Strategic Communication and Public Diplomacy after 9/11 / Rhonda S. Zaharna. — New York : Palgrave Macmillan, 2010. — 248 p. **11.** *Zimmerman S.* The New Public Diplomacy: the Winning Move in Revolutions [Електронний ресурс] / Shannon Zimmerman. — Режим доступу : uploads/2013/02/Shannon-Zimmerman-The-New-Public-Diplomacy.pdf. **12.** *Arsenault A.* Public Diplomacy 2.0 / Amelia Arsenault // Toward a New Public Diplomacy / edited by Ph. Seib. — New York : Palgrave Macmillan, 2009. — P. 135–253. **13.** *Як штучно створене словосполучення інфікувало українські ЗМІ [Електронний ресурс] / Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна».* — Режим доступу : . Заходи громадської дипломатії іноземних держав як засіб впливу на масову аудиторію в Україні / І. Сухорольська // . — 2014. — Вип. 26. — С. 141–148.

***Godlevskaya Valentina, Denysiuk Anastasia.* Public diplomacy as a mechanism implementation of the political dialogue**

The role of public diplomacy in building political dialogue. Showing public diplomacy helps in solving international political conflicts. Today social movement integrated into global political processes through civil society organizations. Modern public diplomacy is developing rapidly due to the impact of new technologies. Particular, the increase in the number of Internet users in countries that are developing. The natural development of the Internet was spreading technology Web 2.0, which marked the active participation of users in creating Web content. In addition, an important factor is the proliferation of mobile broad communications capabilities. Consequently, public activist with the help of modern technology can create and distribute international news to a qualitatively new level. In the global political dimension, it leads to the formation of multiple identities and reduce the importance of territorial identity.

An important factor in the development of public diplomacy as a mechanism for building a political dialogue is population growth and the role of non-state actors in the international arena. Among them especially notable non-governmental organizations, international media and multinationals. Not the least role in this played by new media, including social networks that facilitate the exchange of information between citizens of different states, intensifying political behavior, contribute to solving global and regional problems and more. Active use «Twitter», «Facebook», «Vkontakte» and others. Communication technology was an important factor in building a dialogue between Ukraine and Russia, Ukraine and the West, and others.

International NGOs have become so influential that have achieved the ability to compete with the government in the implementation of certain public functions. These organizations have certain advantages over the government, among which can highlight what they express goals simple, accessible and clear; can easily negotiate and cooperate effectively; structurally configured to implement specific tasks in the area

of its competence; feel free to express their views, as there is relatively independent in its decisions compared with diplomats engaged in bilateral relations and so on.

The attention that to enhance the role of public diplomacy in building political dialogue Ukraine must fulfill the following objectives: to inform the public about the foreign position of the state and society; get feedback from the foreign public; participate in the development of a clear foreign policy position of Ukraine on the advice of the foreign public. The first problem can be effectively realized through an increase in funding for public diplomacy that took place in recent years, the revival of old and new external communication tools Ukraine. However, the system of public diplomacy still had some educational exchanges and other instruments of long-term action. The second and third tasks today de facto not solved. However, no comprehensive work to create a positive image of the state, the credibility of participants in the dialogue, and efficient activity of public organizations to disseminate information effectively and build a political dialogue is impossible. Further increase the role and possibilities of public diplomacy in the prevention and resolution of conflicts through massive online communications.

Key words: political dialogue, public diplomacy, nongovernmental organizations, new media, social networks, political technologies.

УДК 502: 327.7

В. Л. КИРИК

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглядається екологічний зміст концепту сталого розвитку.

Ключові слова: екологія, екологічна криза, сталий розвиток, збереження довкілля, економічне зростання.

Кирик В. Л. Экологический контекст устойчивого развития

Рассматривается экологическое содержание концепта устойчивого развития.

Ключевые слова: экология, экологический кризис, устойчивое развитие, сохранение окружающей среды, экономический рост.

Kyryk Vyacheslav. The ecological context of sustainable development

We consider the environmental content of the concept of sustainable development.

Key words: ecology, ecological crisis, sustainable development, avoid updating the environment, economic growth.

© КИРИК Вячеслав Леонідович — кандидат політичних наук, доцент Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка